

Ana Geršak

Anja Mugerli: Spovin.

*Spremna beseda: Diana Pungeršič.
Maribor: Založba Litera, 2017.*

Prvenca Anje Mugerli se spominjam po toplini, v katero je avtorica ovijala svoje like. V *Zelenem fotelju* so sobivale raznovrstne intimne, zaznamovane predvsem z nelagodjem v odnosu do drugih, z občutkoma neustreznosti in nedorečenosti, neredko kot posledico travmatičnega dogodka, ki je v likih pustil nezaceljene rane. *Spovin* je v tem smislu organsko nadaljevanje prvenca, izpolnjuje pa tudi v retrospektivi preroške besede Mateja Bogataja iz kritike *Zelenega fotelja*, ki je bila objavljena v Mladini: da Mugerli “popisuje junakinje, ki jim zadrzne jezik”. Za to namreč gre – da je Arni, protagonistki-iz-ozadja in osrednjemu gibalnemu romana *Spovin*, jezik dobesedno “zadrgnilo”: Arna je nema, njeno zgodbo pa v celoti spremljamo skozi oči Tomislava Domenisa, njenega očeta in pripovedovalca, lastnika briškega vinograda in vinarja, ki se mu obeta veliki met na francoski trg, a se mora zato soočiti s pregovorno slovensko zavistjo.

Takole ubesedena vsebina sicer spominja na raznorazna žlahtna vina & usodne štorije in zdi se, da *Spovin* resnično preigrava topose detektivskega, ljubezenskega, ruralnega in mogoče še kakšnega žanra, s katerim scenaristi začinijo napetost popoldanskih nadaljevanj. Tu je idilična sončna pokrajina z družinsko haciendo, tu je vdovec, ki skrbi za nemo, a izredno glasbeno nadarjeno najstniško hčer, še vedno ujet v spomin na prerano izgubo ljubljene, a vendar dovolj odprt za ljubezen, ki mu jo – kot po naključju – podari prva mimoidoča rahločutna duša, po naključju pianistka

(Elena Bologna – roman nekako nima sreče s priimki), tu so lokalne spletke in antagonist, ki to dejansko ni (v podalpski idili se za vsako železno srajco skriva lectovo srce), ter temna preteklost, ki pripovedovalcu/protagonistu priskrbi nekaj tragičnega šarma. *Spovin* raziskuje dihotomijo med nekoč in danes, varnost, ki jo nudita znano in preverjeno, a tudi ujetost v pred-sodke male vaške (slovenske) skupnosti, strah pred spremembami in drugačnostjo, soočenje starševskega (Tomislav) in otroškega (Arna) sveta. Na meji vsega stoji spovin, izmišljena (a domiselna) verzija igre spomin z vinskimi motivi, ki simbolno povezuje, razvezuje in končno znova sestavi svetova obeh protagonistov. Nič posebno novega torej, zato pa toliko spretnje prikazano.

Spovin je v svojem bistvu “klasičen” roman, v katerem se protagonist s premagovanjem raznovrstnih peripetij preobrazi v drugačno (v tem primeru boljšo) verzijo samega sebe. Tomislavov zaščitniški odnos do Arne se sprva zdi pretiran, a razumljiv glede na to, da je edinka in da je v protagonistovi zavesti še vedno prisoten strah zaradi ženine smrti. Skrb kmalu preraste v čisto pravo posesivnost s potencialno uničujočimi posledicami, a prehod je postopen, pogojen z zunanjimi dogodki in naraščanjem Tomislavovega nelagodja ob misli, da zdaj lahko izgubi še Arno. Odločitev za Tomislavovo perspektivo je z vidika pripovedne logike razumljiva, čeprav na račun razvoja Arninega lika. Arna, zasnovana kot vozlišče vseh zgodbenih niti, ostaja nekoliko neizrazita; razpon pripovedovalčevih interesov – oziroma skrbi – je pač zelo širok. Nizajo se številni motivi, zapleti in liki (nekateri se pojavijo samo enkrat), ki sicer dogajanje dinamizirajo, vsaj malo pa ga tudi zasičijo. S tem se avtorica ogne tveganju, da bi se omejila na potencialno klavstrofobični odnos med očetom in hčerko, ki bi fokus zožil, a morda tudi poglobil. Po drugi strani je zgoščenost atmosfere najboljši pokazatelj protagonistovega počutja: Tomislav je zasnovan kot občutljiv lik, ki lahko jasno zaznava diskrepanco med svojo in zunanjo percepcijo sveta, njegova skoraj patološka trma pa mu preprečuje prehitro preobrazbo in poskrbi za še nekaj dodatnih zapletov. Ti so razlog za njegove akutne panične napade, s katerimi upraviči nekaj ekstremnih ravnanj, ki bi bila težko pogojena zgolj s trmo. Odpirajo pa zanimivo in, zdaj že lahko rečem, zelo “mugerlijevsko” temo govorice telesa, ki je bila prisotna tudi v *Zelenem fotelju*. Travma tako zaznamuje obe telesi, Tomislavovo in Arnino, odnos med telesom in spominom pa je v *Spovinu* večkrat nakazan s ponavljanjem stavka, da “imajo prsti spomin”. Komunikacija med očetom in hčerko, pragmatično omejena na kratka samolepilna sporočila, poteka predvsem skozi telesni izraz, skozi geste, poglede, in prav stopnjevanje njihove

silovitosti naznanja vrhunec romana. Nasploh se mi zdi Mugerli najboljša takrat, ko raziskuje dinamiko med dvema različnima posameznikoma, ki se želita približati drug drugemu, a se nekako ne moreta uglasiti.

Napetost pa ni le medosebna, avtorica jo vzdržuje tudi z zamolki. *Spovin* sicer ni detektivka, čeprav včasih zapade toposom žanra – ko se na primer pomudi pri grozljivih pismih, ko namiguje na družinske in pripovedovalčeve pretekle skrivnosti, recimo na brunarico sredi gozda, ali ko se znajde sredi policijske preiskave zaradi ukradenega vina in prav poirotovskega preobrata. Naštete niti se razpletajo počasi in skrbno: užitek v sledenju ne izvira toliko iz razkritja (odgovor je včasih skoraj preočiten), temveč iz procesa postopnega zbiranja informacij in opazovanja, kako se med sabo povezane niti zategujejo v zanko. Čeprav tako ali drugače vsak od elementov prevzame dobršen del pripovedovalčeve pozornosti, niso vsi deležni enakega tretmaja. Odnos med Tomislavom in njegovim očetom je večkrat označen kot “težaven”, toda omejen na večkratno sklicevanje na očetov “cinični smeh”. Vloga skrivnostnega prebivalca gozdne brunarice se zdi ustvarjena le zato, da ponazori apriorizem podeželskega zavračanja vsega drugačnega (diskurz, ki ga ne nazadnje ponotranjijo tudi liki), njegovo ozadje pa ostaja nerazkrito, tako kot pošiljatelj grozljivih pisem, naslovljenih na homoseksualnega učitelja glasbe Vanjo. Odprta usoda slednjega je pač žrtvovana domnevni “življenjskosti” romana, zgodba gozdnega samotarja pa že od začetka obljublja nekaj več kot zgolj simboliko, tako kot se zdi, da bo tudi maščevanje osrednjega antagonista Budala (s priimki *Spovin* res nima sreče) zadobilo bolj “epsko” ozadje.

Posebna, čeprav ne vedno povsem uresničena odlika *Zelenega fotelja* je bila pomenljiva nedorečenost najboljših zgodb v zbirki. Zaznati je bilo avtoričino prizadevanje, da bi odškrnila intimo likov, ne da bi jih po nepotrebnem razgalila. *Spovin* je kljub vsemu drugačna knjiga, pa ne le zaradi žanra. Pripovedne linije so spretno prepletene, jasne in (večinoma) dobro motivirane. Mugerli je spretna pripovedovalka z občutkom za oblikovanje prepričljivih, poglobljenih značajev, le da je tu zaznati precej bolj premočrtno težnjo po jasnosti in načrtnem ogibanju praznim mestom – mogoče zato nedodelane zgodbene niti toliko bolj bijejo v oči, čeprav jih je čisto mogoče razumeti kot poskus približevanja “realnemu”: življenje pušča stvari odprte, zakaj jih torej ne bi literatura?

Spovin bi označila kot “berljivo” knjigo – označevalec, ki ima za nekatere manj laskave konotacije, a ga tu uporabljam v najboljšem pomenu: knjiga ima nezapleteno strukturo in pregleden slog, dober pripovedni ritem in še boljše stopnjevanje suspenza z ravno prav odmerjenimi vzponi in padci.

Je preprost roman brez pretenzij, v odnosu do kratkoproznega prvenca morda predvsem vaja v slogu ali preizkušanje širšega pripovednega terena, ki pa ga Mugerli prevozi z zavidljivo vehemenco.